

Edgar
Allan
Poe

RaUDOnoSOS
MiFTiES
KaUkE

Edgar Allan Poe

RaUDOnoSIoS MirTIES KaUkE

Iš anglų kalbos vertė Povilas Gasilis,
Nerijus Matlukavičius, Virginija Mickienė,
Antanas Paragys, Kęstutis Šidiškis, Irena Varnaitė

Sudarė Kęstutis Šidiškis

Alma littera

PAILGA DĒŽĖ	345
<i>Vertė K. Šidiškis</i>	
„TU ESI ANAS VYRAS“	353
<i>Vertė K. Šidiškis</i>	
PAVOGTAS LAIŠKAS	364
<i>Vertė A. Paragys</i>	
TŪKSTANTIS ANTROJI ŠACHRAZADOS PASAKA	379
<i>Vertė I. Varnaitė</i>	
PAŠNEKESYS SU MUMIJA	392
<i>Vertė I. Varnaitė</i>	
DAKTARO DERVOS IR PROFESORIAUS PLUNKSNOS SISTEMA	405
<i>Vertė K. Šidiškis</i>	
TIESA APIE TAI, KAS NUTIKO PONUI VALDEMARUI	419
<i>Vertė K. Šidiškis</i>	
AMONTILJADO STATINAITĖ	426
<i>Vertė A. Paragys</i>	
VARLIŪKŠTIS	432
<i>Vertė A. Paragys</i>	
FON KĒMPELENAS IR JO ATRADIMAS	439
<i>Vertė I. Varnaitė</i>	
EDGARO ALANO PO NOVELISTIKA	446
<i>I. Varnaitė</i>	
ŠARLIS BODLERAS	449
<i>Vertė Ramūnas Kasparavičius</i>	
PAAIŠKINIMAI	459
<i>K. Šidiškis</i>	

Tačiau tam vaizdai, kurį pamatėme, nebuvó pasiruošusi nė viena žmogiška būtybė.

Kol aš jnirtingai mojavau rankomis, girdédamas nuo nelaimingojo liežuvio – ne lūpų – *bendveržianti* rikiuną „miręs miręs!“, visas jo kūnas stai-ga – per kokią minutę, o gal dar greičiau – susmeko, suskydo, *sutrūnijo* po mano rankomis. Prieš mūsų akis lovoje gulėjo pūsiau skysti, klaikūs puvėsiai.

AMONTILJADO STATINAITĖ

Daugybę Fortunato padarytų nuoskaudų kantriai pakéliau, bet kai jis išdruso mane įžeisti, prisiekiau atkeršyti. Jus, taip gerai pažistantys mano būdą, be abejo, nemanote, kad ši savo grasinimą pasakiau garsiai. *Ateis laikas*, ir aš jam atkeršysiu – buvau tvirtai nusprendęs; taip tvirtai, kad apie riziką nė negalvojau. Aš privalau ne tik nubausti, bet nubausti taip, kad pats likčiau nenubaustas. Įžeidéjui nebūs atkeršyta, jeigu pats keršytojas susilaiks bausmės. Nebūs atkeršyta ir tada, jeigu įžeidéjas nesužinos, kas jam atkeršijo.

Savaime suprantama, kad nei žodžiais, nei veiksmais aš nesuteikiau Fortunatui progos suabejoti mano nuoširdumu. Kaip ir anksčiau, aš jam šypsojausi akyse, ir jis nė nejtarė, kad *dabar* šypsau, žiūrēdamas į jį kaip į auką.

Šitas Fortunatas garsėjo viena silpnybe, nors visais kitais atžvilgiais tai buvo pagarbos vertas žmogus, kurio reikėjo prisibijoti. Jis didžiavosi esas geras vyno žinovas. Iš tiesų retas italias nusimano apie vynus. Dažniausiai jie dedasi entuziastais, kai jiems reikia – norėdami apgauti anglų ir austrijų milijonierius. Senovines brangenybes ir paveikslus Fortunatas, kaip ir kiti jo tėvynainiai, vertino diletantiškai, bet apie senus vynus tikrai nusimanė. Tiesa, šioje srityje mane jis nedaug pranoko, aš taip pat buvau gerai susipažinęs su itališkais vynais ir nepraleisdavau progos jų nenusipirkęs.

Vieną vakarą, jau beveik sutemus, per patį karnavalą kvaitulį, sutikau savaji bičiulį. Fortunatas pasveikino mane perdėtai nuoširdžiai, nes buvo gerokai įgéręs. Jis vilkėjo margu juokdario kostiumu. Dryžuotas triko buvo standžiai aptempęs jo kūną, o ant galvos buvo užmauta smaili kepurė su skambalėliais. Taip apsidžiaugiau jį sutikęs, jog ilgai ilgai spaudžiau jam ranką.

Paskui tariau:

– Brangusis Fortunatai, kaip gerai, kad tave sutikau. Nuostabiai šian dien atrodai. Tu žinai, gavau statinaitę vyno. Sako, kad amontiljadas, bet aš abeoju.

– Ką? – nusistebėjo jis. – Amontiljadas? Visą statinaitę? Negali būti! Ir dar pačiame karnavalo įkarštyje!

– Pats tuo abeoju, – atsakiau, – bet buvau toks kvailas, jog sumokėjau kaip už amontiljadą, nė nepasitarės su tavimi. Tavės niekur negalejau susasti, o bijoju praleisti proga.

– Amontiljadas!

– Kažin.

– Amontiljadas!

– Norėčiau tuo įsitikinti.

– Amontiljadas!

– Kadangi tu esi užsiémės, einu pas Lukrecijų. Jeigu yra žmogus, nusimanantis šioje srityje, tai tik Lukrecijus. Jis man pasakys...

– Lukrecijus neatskiria amontiljado nuo chereso.

– Ir vis dėlto atsiranda kvailių, kurie tvirtina, kad jo skonis gali rungtyniauti su tavuoju.

– Tai eime.

– Kur?

– Į tavo rūsius.

– Ne, drauguži. Aš negaliu piktnaudžiauti tavo gerumu. Matau, kad esi pakviestas. Lukrecijus...

– Nesu niekur pakviestas, eime.

– Ne, drauguži. Gal ir nepakviestas, bet, kaip matau, esi smarkiai persišaldės. Rūsiuose nepakenčiamai drėgna. Sienos ten apsitraukusios salietra.

– Vis tiek einam. Ką tas peršalimas! Amontiljadas! Na ir apmovė tave. O Lukrecijus tai neatskiria chereso nuo amontiljado.

Taip sakydamas Fortunatas paėmė mane už parankės, ir aš jam nusileidau. Prisidengiau veidą juoda šilko kauke, stipriau susisupau į ilgą apsiaustą ir kartu su juo nuskubėjau į savo rūmus.

Namie nebuvvo né vieno tarno. Visi buvo išsprukę į karnavalo linksmynes. Aš jiems buvau sakęs, kad negrįšiu iki ryto, ir griežtai liepiau niekur nepasitraukti iš namų. Puikiai žinojau, kad po tokio paliepimo jie visi iki vieno tučtuoju pranyks, vos tik aš atsuksiu jiems nugara.

Išėmiau iš kandeliabro du deglus ir, padavės vieną Fortunatui, nuvedžiau jį per daugybę kambarių į skliautuotą koridorių, iš kur galima nusileisti į rūsius. Ęmiau lipti ilgais įvijais laiptais, liepęs jam atsargiai sekti

paskui mane. Pagaliau mudu priėjome laiptų galą ir sustojome ant drėgnų grindų Montezorų šeimos katakombose.

Mano draugo eisena buvo netvirta, ir jo kepurės skambalėliai kas žingsnis skambčiojo.

– Kur statinaitė? – prašneko jis.

– Ten toliau, – atsakiau. – Bet žvilgtelėk į baltus voratinklius, žvilgančius ant požemio sienų.

Jis atsigrėžė ir pažiūrėjo į mane blaustiomis, girto svaigulio rūko aptrauktomis akimis.

– Salieta? – paklausė jis pagaliau.

– Salieta, – patvirtinai aš. – Ar seniai turi kosulį?

– Kcho, kcho, kcho! Kcho, kcho, kcho! Kcho, kcho, kcho!

Mano vargšas draugas taip užsikosėjo, jog keletą minučių nieko negalėjo atsakyti.

– Tai menkniekis, – pasakė jis pagaliau.

– Na, grįžkim atgal, – pasakiau ryžtingai. – Tavo sveikata per daug brangi. Esi turtingas, gerbiamas, mylimas, tavimi visi žavisi. Esi laimingas, kaip ir aš kadaise buvau. Tavės daug kas pasigestų. Man visai kas kita. Grįžkime. Dar susirgsi, o aš nenoriu už tai atsakyti. Be to, yra Lukrecijus...

– Liaukis! – sušuko jis. – Kosulys – gryni niekai. Nieko man neatsitiks. Nuo kosulio nemirsiu.

– Žinoma, žinoma, – aš pasakiau, – iš tikrujų nenorėjau be reikalo tavės bauginti, bet tau reikia būti atsargiam. Štai šito medoko gurkšnelis apsaugos mus nuo drėgmės.

Tai sakydamas, paėmiau vieną butelį iš ilgos eilės jo draugų, gulinčių pelēsiuose, ir numušiau kaklelj.

– Išgerk, – pasakiau, duodamas jam vyną.

Jis pakélé butelį prie lūpų, šnairomis dirstelėjo į mane ir, kiek padelsės, linktelėjo man draugiškai, net skambalėliai suskambėjo.

– Geriu, – prabilo jis, – už tuos, kurie palaidoti čia aplink mus.

– O aš – už ilgą tavo gyvenimą.

Jis vėl paémé mane už parankės, ir mes nuéjome toliau.

– Labai erdvūs požemiai, – tarė jis.

– Montezorų giminė, – atsakiau, – buvo garsi ir plati.

– Užmiršau, koks jūsų herbas?

– Didelė auksinė žmogaus pėda žydrame lauke. Ji traiško besirangančią gyvatę, kuri suleidusi dantis į kulną.

O deviajai?

Nemo me impune lacessit^{*}.

Neblogai! – pasakė jis.

Jo akys bližgėjo nuo išgerto vyno, o skambalėliai žvangėjo. Medokas įkaitino ir mano vaizduotę. Mes ėjome pro ilgas skeletų rietuves, tarp kurių buvo jaumaiše statinaičių ir didelių statinių, i pačias tolimiausias katakombu slaptynes. Aš vėl stabtelėjau ir šį kartą išdrjsau paimti Fortunatą už rankos aukštai alkunes.

– Matai, – tariau, – salietros vis daugiau. Ji nukarusi nuo skliautų kaip samanos. Mes dabar esame po pačia upės vaga. Prasimelkės vanduo laša ant kaulų. Ne, grįžkime atgal, kol ne vėlu. Tavo kosulys...

– Tai niekis, – atsakė jis, – eime toliau. Bet pirmiau dar gurkšnelį medoko.

Numušiau kakleljį ir padaviau jam degravo butelį. Jis išgérė vyną vienu maulu. Jo akys klaikiai sužibo. Jis nusijuokė ir kažkaip keistai sviedė butelį aukštyn.

Žūrėjau į ji nustebęs. Jis pakartojo šį keistą mostą.

– Nesupranti? – paklausė jis.

– Ne, – atsakiau aš.

– Tai tu nepriklausai brolijai?

– Kokiai?

– Nesi masonas?²

– O, taip, – atsakiau aš, – taip, taip.

– Tu masonas? Negali būti!

– Taip, masonas, – atsakiau.

– Ženkla, – tarė jis, – parodyk ženkla.

– Štai, – atsakiau, išsitraukdamas iš po apsiausto mūrininko mentė.

– Juokauji, – sušuko Fortunatas, pasitraukdamas nuo manęs keletą žingsnių. – Bet eikime toliau, prie amontiljado.

– Tebūnie taip, – pasakiau, slépdamas įrankį po apsiaustu ir vėl leisdamas jam paimti mane už parankės. Jis sunkiai atsirėmė į mane. Mes ėjome tollyn ieškodami amontiljado. Pralindome pro žemas arkas, nusileidome laiptais, ējome vėl tollyn, vėl leidomės laiptais ir atsidūrėme kriptoje, kur oras buvo toks troškus, jog mūsų deglai jau nebe liepsnojo, o tik ruseno.

Tolimiausiamame kriptos kampe buvo jėjimas į kitą, mažesnę kriptą. Jos pasieniais, nuo žemės iki pat skliautuotų lubų, buvo sukrauti žmonių kaulai, kaip didelėse Paryžiaus katakombose³. Prie trijų antrosios kriptos

* Niekas, mane įžeidęs, neliks nenubaustas (lot.).

sienų šie papuošalai dar buvo išlikę. Nuo ketvirtosios sienos kaulai buvo nuversti ir gulėjo sujaukti ant žemės, vienoje vietoje sudarydami didoką krūvą. Taigi ši siena buvo likusi tuščia, ir joje mes pamatėme dar vieną kriptą ar nišą, kokių keturių pėdų gilumo, trijų pėdų pločio ir šešių ar septynių pėdų aukščio. Niša, matyt, neturėjo jokios paskirties, tai buvo paprasčiausias tarpas tarp dviejų milžiniškų stulpų, kurie rėmė katakombų lubas, o užpakalinė jos siena buvo masyvus granito mūras.

Veltui Fortunatas, pakėlęs aukštyn vos rusenantį deglą, bandė ižvelgti nišos gilumą. Šviesa buvo per daug silpna, ir mes negalėjome matyti galinės nišos sienos.

– Eik toliau, – tariau. – Ten amontiljadas. O Lukrecijus... tai...

– Jis neišmanėlis, – pertraukė mano bičiulis, žengdamas netvirtu žingsniu toliau. Aš sekiau įkandin. Dar žingsnis – ir jis priėjo nišos galą. Pamatęs, kad kelią užtvėrė uola, jis sustojo, kvailai suglumės. Užteko akimirksnio, ir aš jį prikausčiau prie granito sienos. Joje buvo horizontaliai įmūrytos dvi geležinės įkabos, maždaug per dvi pėdas viena nuo kitos. Prie vienos kabos trumpa grandinė, prie kitos – spyna. Per kelias sekundes apjuosiau grandine jo liemenj ir užrakinau. Jis buvo taip apstulbės, jog visai nesipriesino. Išėmės raktą iš spynos, atsitraukiau atgal ir išėjau iš nišos.

– Pabrauk ranka per sieną, – tariau jam. – Neįmanoma nejausti salietros. Iš tiesų čia labai drėgna. Dar kartą maldauju tave grįžti. Ne? Tada aš priverstas tave palikti. Tik pirmiau leisk man padaryti tas menkas paslaugas, kurios yra mano galioje.

– Amontiljadas! – sušuko mano bičiulis, vis dar neatsigaudamas nuo apstulbimo.

– Taip, – atsakiau aš, – amontiljadas.

Tardamas šiuos žodžius, pasilenkiau virš minėtosios kaulų krūvos. Nužéręs kaulus į šalį, po jais radau gerą šūsnį tašytų akmenų ir kalkių skiedinio. Šiomis medžiagomis, pasinaudodamas mente, ėmiau skubiai mūryti nišos angą.

Dar nespėjės sudėti apatinės akmenų eilės, pastebėjau, kad Fortunatas beveik visiškai išsiblaiivé. Staiga iš nišos gilumos pasigirdo gūdus graudulingas šūktelėjimas. Tai jau nebuvo girta žmogaus šauksmas. Paskui stojo ilga, atkakli tyla. Suklojau antrą eilę, ir trečią, ir ketvirtą; tada pasigirdo įnirtingas grandinės žvangesys. Šis triukšmas tėsėsi keletą minučių, ir aš, norėdamas geriau įsiklausyti ir pajusti didesnį malonumą, nutraukiau darbą ir atsisėdau ant kaulų krūvos. Kai žvangesys nutilo, vėl paėmiau mentę ir be jokių trukdymų užbaigiau penktą, šeštą ir septintą

eile. Dabar sieną jau beveik siekė man krūtinę. Vėl nutraukiau darbą ir iškėlės virš sienos deglą nukreipiau jo blausius spindulius į viduje esančią figūrą.

Is prirakintojo gerklės pasigirdo garsūs ir žaižūs pratisi riksmai, kurie, rodės, nubloškė mane atgal. Akimirką susvyravau, suvirpējau. Ištraukiau iš makšties rapyrą ir ėmiau badyti ja nišą, bet, valandėlę pagalvojės, vėl atgavau ramybę. Prispaudžiau ranką prie masyvių katakombos sienų ir pajutau gilų pasitenkinimą. Vėl priėjau prie savo sienos. Aš atsakinėjau į jo šukavimus, kartoju juos it aidas, tik daug garsiau, smarkiau, ir ji nustebėjau. Taip dariau tol, kol jo šauksmai aptilo.

Jau buvo vidurnaktis, ir mano darbas artėjo prie pabaigos. Sumūrijau aštuntą, devintą ir dešimtą eilę. Beveik baigiau paskutinę, vienuolikta; teiko nejmūrytas vienas akmuo. Vos vos ji pakéliau; beveik iki pusės įstumiau į paskirtą vietą. Bet tuo metu iš nišos pasigirdo tylus juokas, nuo kurio man pasišiaušė plaukai. Paskui suskambėjo liūdnas balsas. Sunku buvo pažinti, kad kalbėjo kilmingasis Fortunatas. Tas balsas sakė:

- Cha cha cha! Chi chi chi! Nuostabus pokštas, iš tikrujų – puiki išdaiga. Mes smagiai iš to pasijuoksime sugrįžę į rūmus – chi chi chi! – prie taurės vyno – chi chi chi!

- Amontiljado! – atsiliepiau aš.

- Chi chi chi! Chi chi chi! Taip, amontiljado. Bet ar jau ne vėlu? Ar nelaukia mūsų rūmuose svečiai ir sinjora Fortunato? Eime.

- Gerai, – tariau, – eime!

- Dėl Dievo meilės, Montezorai!

- Taip, – atsakiau, – dėl Dievo meilės!

Tačiau į šiuos žodžius večiai laukiau atsakymo. Netekau kantrybės. Garsiai sušukau:

- Fortunatai!

Jokio atsakymo. Vėl sušukau.

- Fortunatai!

Atsakymo nebuvo. Jkišau deglą pro dar neužmūrytą angą ir jmečiau vidun. Man atsiliepė tik skambalėlių žvangesys. Širdyje pajutau silpnumą – tai, žinoma, dėl katakombų drėgmės. Paskubėjau užbaigti darbą. Įstumiau paskutinių akmenų į vietą ir užkréčiau kalkėmis. Prie naujosios sienos vėl sukroviau tuos pačius kaulus. Ir jau pusę šimtmečio jų niekas nėra palietęs. *In pace requiescat!**

* Ilsekis ramybę!

- ³ *Randofas, Džonas* (John Randolph, 1773–1833) – amerikiečių politinis veikėjas. E. A. Po laikų karikatūristai vaizdavo jį plonomis voro kojomis.

AMONTILJADO STATINAITĖ

- ¹ *Niekas, mane ižeidęs, neliks nenubaustas* – 1687 m. įsteigto Dagio riterių ordino devizas.
- ² *Masonai*, arba Laisvieji mūrininkai – religinis etinis judėjimas, kilęs XVIII a. Didžiojoje Britanijoje ir kvietęs visus žmones vienytis broliškos meilės vardu. Italijoje masonų ložė įsteigta 1763 metais. XIX a. pradžioje prie jos prisidėjo karbonarai – slaptos revoliucinės organizacijos nariai. Vienas masonų simbolium – mūrininko mentė.
- ³ ...*didelėse Paryžiaus katakombose* – Paryžiaus katakombos, buvusios romėnų akmenų skaldyklos, turi per 300 km ilgio. Ilgainiui jose buvo pradėta krauti palaikus iš naikinamų kapinių, mesti nužudytyjų ir mirtimi nubaustujų lavonus. Apžiūrint Paryžiaus katakombas rodoma galerija su kaulais, kurią ir turi galvoje Po.

VARLIŪKŠTIS

- ¹ ...*karalius* – novelės parašymo akstinas buvo atsitikimas Prancūzijos karaliaus Karolio VI (1380–1422) dvare, apie kurį pasakojama Žano Fruasaro (Jean Froissart, apie 1337–apie 1410) „Kronikose“. Ištakė iš „Kronikų“ apie tai, kaip karalius vos nežuvo užsiliepsnojus maskarado drabužiams, buvo 1845 m. išspausdinta žurnale „Broadway Journal“, kuriame bendradarbiavo Po.

FON KĒMPELENAS IR JO ATRADIMAS

- ¹ *Arago, Dominikas Fransua* (Dominique François Arago, 1786–1853) – prancūzų mokslininkas, mokslo populiarintojas.
- ² „*Neišmanėlio žurnalas*“ – turimas galvoje žurnalas „American Journal of Science and Art“, kurį leido žurnalistas ir rašytojas Bendžamenas Silimanas (Benjamin Silliman, 1779–1864). „Siliman“ (Sillyman) angliskai reiškia „neišmanėlis“. Leitenantas Moris – amerikiečių mokslininkas M. F. Moris (1806–1879), žinomas mokslo žinių populiarintojas.
- ³ *Kēmelenas, Wolfgangas* (1734–1808) – vengrų kilmės austrių mechanikas, automatių išradėjas. Ypač pagarsėjo savo „šachmatų automatais“, bet vėliau paaiskėjo, kad tokio automato viduje sėdėdavo nežaugą, mokejęs žaisti šachmatais.